

Литература

1. Анохіна Т. О. Семантизація категорії мовчання в англомовному художньому дискурсі / Т. О. Анохіна // Монографія. – Вінниця : Видавництво “Нова Книга”, 2008. – 160 с.
2. Грайс Г. П. Логика и речевое общение / Г. П. Грайс // Новое в зарубежной лингвистике: Лингвистическая прагматика. – М., 1985. – Вып. 16. – 316 с.
3. Кобякова І. К. Креативне конструювання вторинних утворень в англомовному дискурсі / І. К. Кобякова // Монографія. – Вінниця : Нова книга, 2007. – 128 с.
4. Швачко С. О. Сяйво забутих слів : монографія / укладач С. О. Швачко. – Суми : Сумський державний університет, 2012. – 107 с.

УДК: 811.111'342'42:316.346.2

*Шкворченко Н.М.
(м. Одеса)*

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОСОДИЧНОГО ОФОРМЛЕННЯ АНГЛОМОВНОГО ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОГО ДІАЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ КОМУНІКАНТАМИ РІВНОГО СЛУЖБОВОГО РАНГУ

Анотація. Стаття висвітлює актуальну проблему сучасної лінгвістики – просодичне оформлення англомовного діалогічного офіційно-ділового спілкування комунікантами різної гендерної належності. Стаття досліджує тональні особливості інтонування офіційно-ділового дискурсу мовцями чоловіками і жінками, які обіймають посади рівних ділових партнерів, що уможливорює побудову їхніх тональних мовленнєвих портретів у вигляді узагальненого тонального контуру.

Ключові слова: офіційно-діловий діалогічний дискурс, гендерна належність, мовленнєвий портрет, узагальнений тональний контур.

Мовленнєве спілкування є предметом аналізу різних наукових дисциплін: лінгвістики, соціології, риторики, антропології та ін. Безумовно, однією з найактуальніших проблем сучасної лінгвістики є міжособистісна комунікація, важливою частиною якої виступає ділове спілкування, яке відіграє важливу роль в різних видах професійної діяльності та визначає їхню результативність. Ефективна ділова комунікація залежить від таких особливостей ділових партнерів, як їхній соціальний статус, місце у службовій ієрархії, професія, національність, вік і стать.

Саме гендерні особливості відносин в офіційно-діловій сфері знаходяться у фокусі інтересів нашої статті. Актуальність праці визначено тим, що гендерний аспект розглянуто крізь призму просодичного оформлення англомовного діалогічного мовлення комунікантами чоловіками та жінками.

Слід зазначити, що саме проблема просодії ділового дискурсу вивчена недостатньо, що можна пояснити особливостями ділової комунікації, яка через свою офіційність і сувору нормативність не викликала інтересу з боку вчених-фонетистів.

Серед фахівців, які зверталися до просодичного оформлення англійського мовлення в залежності від гендеру комуніканта, слід зазначити А. С. Гімсона, Д. Джоунза, С. В. Костюк, В. В. Олінчук, М. Д. Путрову [8; 9; 3; 5; 6] та ін.

Роботу присвячено дослідженню просодичних характеристик у мовленні чоловіків та жінок, які обіймають рангове положення рівноправних ділових партнерів (Ч=Ж) в англомовному офіційно-діловому діалогічному дискурсі, а також створенню їх просодичних портретів у вигляді узагальненого тонального контуру.

Дослідження робить певний внесок у розв'язання *актуальної* проблеми сучасної фонетики – вивчення просодії ділового діалогічного мовлення. Своєчасності праці надає також і той факт, що англомовний офіційно-діловий дискурс розглянуто з урахуванням водночас просодичного, гендерного і соціального аспектів комунікативної діяльності індивідів.

Одиницею вимірювання діалогу прийнята *діалогічна єдність (ДЄ)*, що становить смислове об'єднання кількох реплік, кожна наступна з яких залежить від попередньої [7]. Об'єктом дослідження виступають англійські діалогічні єдності, що входять до складу офіційно-ділового діалогічного дискурсу, в якому комунікація відбувається між чоловіками і жінками, що перебувають на одному шаблі ієрархічної градації: чоловік і жінка – колеги, які займають рівне статусне положення.

Суттєвою характеристикою ділового дискурсу є обмежене коло комунікантів, а також чітко сформульовані цілі такого спілкування [2]. Залежно від того, чи належать комуніканти до одного статусу (начальник – начальник, підлеглий – підлеглий) або до різних (начальник – підлеглий), офіційно-діловий дискурс може реалізувати висхідний, спадний або ж горизонтальний тип комунікації [1]. Таким чином, в нашій роботі розглянуто саме горизонтальний тип офіційно-ділової комунікації.

Основна *мета* проведення даного фонетичного дослідження полягає у встановленні існування значних відмінностей у просодичному оформленні ДЄ чоловіками і жінками одного субординаційного рангу в ситуаціях офіційно-ділового діалогічного спілкування.

Одна з основних характеристик, за якою ми розрізняємо звуки – це частота. Чим більше частота коливань, тим більш високий звук ми чуємо, тобто звук має більш високий тон. Вивчення діапазону частоти основного тону (ЧОТ) в досліджуваних ДЄ є одним з головних завдань для побудови узагальненого тонального контуру (УТК).

Нами було проведено порівняльний аналіз частотних характеристик у мовленні чоловіків і жінок, що знаходяться в ситуації рівноправних ділових партнерів на різних композиційних ділянках ДЄ (початок, кульмінація і кінець), визначено верхню і нижню межу частотного діапазону, а також виявлено локалізацію максимального значення ЧОТ.

У процесі проведення експериментально-фонетичного дослідження кожне ДЄ розподіляється на синтагми, з яких, у свою чергу, береться 16 точок

перетину: 3 точки у початковому ненаголошеному складі, 7 точок у корпусі, 4 точки у ядерному складі і 2 точки у після-ядерному складі [4].

По кожному перетину обчислюються середньоарифметичне значення по 4 мовленнєвим реалізаціям. Криві, побудовані за даними цих реалізацій в зазначених перетинах, дають набір кривих (ансамбль випадкових реалізацій тонального контуру) ДЄ. Крива, побудована за середньоарифметичним кожної точки перетину, дає нам загальну характеристику ансамблю – узагальнений тональний контур.

В першу чергу досліджувалися початкові ділянки ДЄ (початок), отримані результати представлено на рис. 1.

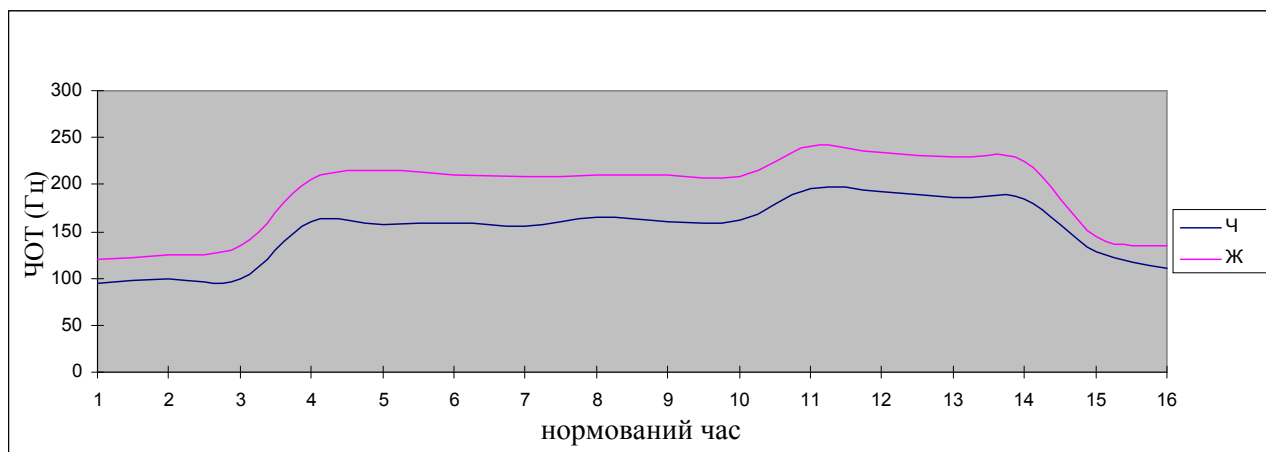

Рис. 1. Ч = Ж (початок)

Рисунок 1 ілюструє, що мовлення жінок у процесі офіційно-ділової комунікації характеризується більш високим частотним діапазоном (120 – 240 Гц), ніж мовлення чоловіків в аналогічній ситуації (95 – 160 Гц), проте коливання показників ЧОТ у чоловіків та жінок відбуваються досить синхронно, тому відмінності у ширині діапазону можуть бути пояснені фізіологічними особливостями мовного апарату чоловіка і жінки, а не соціальним або психологічним факторами. Отримані результати дають можливість стверджувати, що колеги рівного субординаційного статусу відчують себе досить упевнено і спокійно.

На наступному етапі розглянуто показники ЧОТ чоловіків та жінок у кульмінаційній частині ДЄ, що продемонстровано на рис. 2.

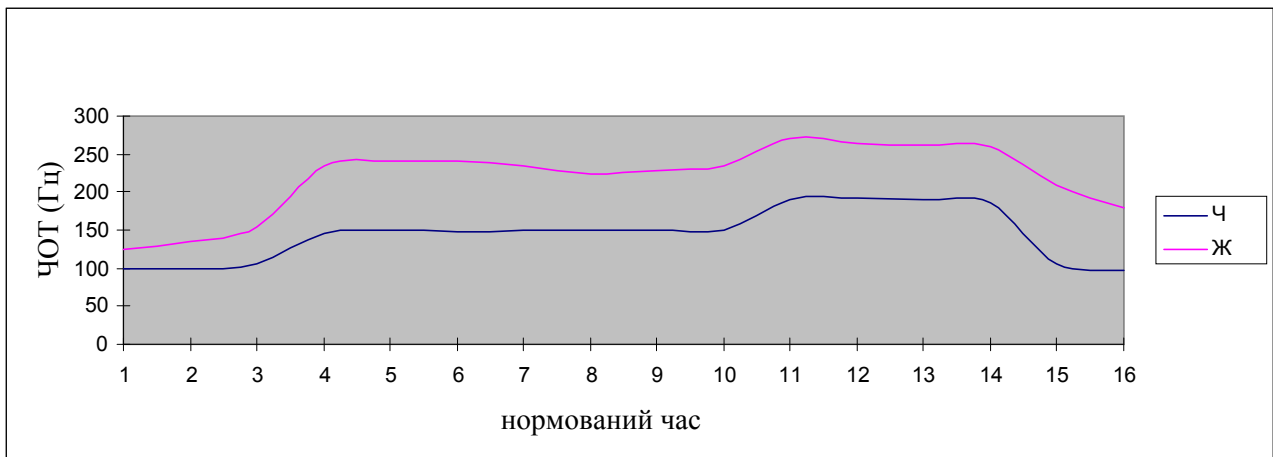

Рис. 2. Ч = Ж (кульмінація)

Розглядаючи результати, отримані в ході дослідження показників ЧОТ чоловіків і жінок у кульмінаційній частині ДЄ, слід відзначити існування більш значущих відмінностей, ніж на початку ДЄ. Діапазон жінок залишається значно вищим (125 – 275 Гц), ніж у чоловіків (100 – 170 Гц), проте наочно видно, що в мовленні жінок спостерігаються більш різкі коливання показників ЧОТ на відрізку переходу від початкових ненаголошених до корпусу (150 – 240 Гц), поряд з досить плавним переходом на тій ділянці у чоловіків (100 – 130 Гц). У той час як у чоловіків найбільш значне коливання показників ЧОТ було зареєстровано на відрізку переходу від ядра до після-ядра (170 – 100 Гц), у жінок аналогічний відрізок відрізняється більш плавним переходом (250 – 200 Гц). Таким чином, можна констатувати, що в кульмінаційній частині жінки поведуться більш емоційно і невпевнено, а чоловіки – більш стримано й наполегливо.

Далі проведено аналіз частотних характеристик у кінцевій частині ДЄ, результати якого відображені на рис. 3.

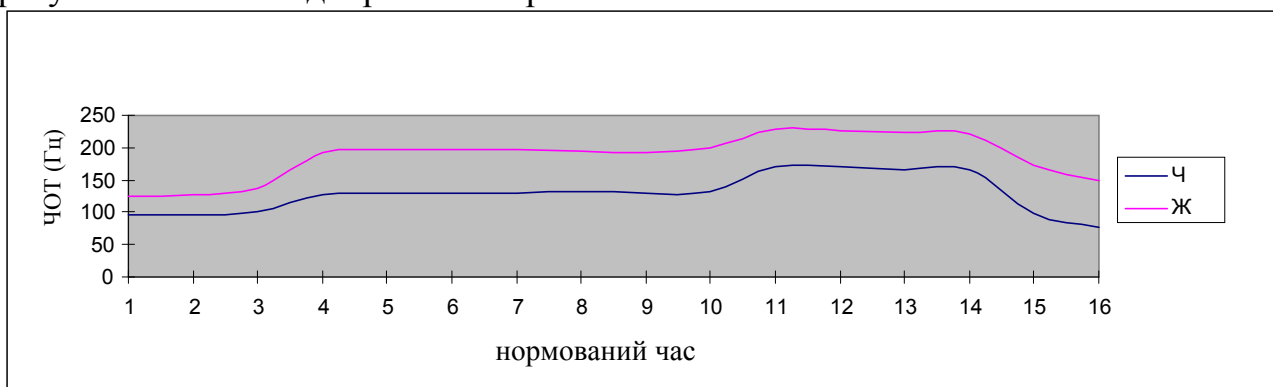

Рис. 3. Ч = Ж (кінець)

Рисунок 3 свідчить про те, що, аналогічно початку ДЄ, частотні характеристики чоловіків і жінок не мають істотних відмінностей за винятком ширини частотного діапазону (125 – 245 Гц у жінок, 95 – 150 Гц у чоловіків), що не може бути названо значущим соціальним параметром, а свідчить про анатомічні відмінності в будові мовленнєвого апарату жінок і чоловіків.

Наступним етапом досліджено локалізацію максимального значення ЧОТ у синтагмі (Таблиця 1).

Таблиця 1

Локалізація максимального значення ЧОТ
у синтагмі (%)

Диктор Відрізки синтагми	ЧОЛОВІК	ЖІНКА
1 наголошений склад	18	10
Корпус синтагми	7	22
Ядро	75	68

У відповідності з наведеними табличними даними, можна констатувати, що у чоловіків (75%) і у жінок (68%) максимальні показники ЧОТ були зафіксовані на ядрі. Але, якщо у чоловіків локалізація ЧОТ в 18% випадків була зареєстрована на першому наголошеному складі, то у жінок на перший наголошений склад припадає лише 10% від загальної кількості випадків. Поряд з цим у мовленні жінок максимальне значення ЧОТ у 22% випадків локалізується на корпусі синтагми, у той час як у чоловіків цей показник складає лише 7% загальної кількості випадків.

В результаті проведеного аналізу можна зробити наступні *висновки*:

1) на початку ДЄ мовлення жінки у процесі офіційно-ділової комунікації з чоловіком рівного субординаційного статусу характеризується більш високим частотним діапазоном, ніж мова чоловіка, проте коливання показників ЧОТ у чоловіків і жінок комунікантів відбуваються досить синхронно, тому відмінності в ширині діапазону можуть бути пояснені швидше фізіологічними

особливостями мовного апарату чоловіки і жінки, ніж соціальним або психологічним факторами. Таким чином, можна стверджувати, що і чоловік, і жінка на початковому етапі ділового діалогу почувають себе досить упевнено і спокійно;

2) в кульмінаційній частині ДЄ відзначаються більш значущі відмінності у мовленні чоловіків і жінок, ніж у початковій частині. Діапазон жінок як і раніше значно вище, ніж у чоловіків, однак в мовленні жінок спостерігаються більш різкі коливання показників ЧОТ на ділянці «початкові ненаголошені – корпус», поряд з досить плавним переходом на тій же ділянці у чоловіків, у яких найбільш значне коливання показників ЧОТ було зареєстровано на ділянці «ядро – після-ядро», де у жінок перехід є більш плавним. Таким чином, можна констатувати, що в кульмінаційній частині ДЄ жінки ведуть себе більш емоційно і невпевнено, а чоловіки – більш стримано і наполегливо;

3) аналогічно початку ДЄ, частотні характеристики чоловіків і жінок не мають істотних відмінностей за винятком ширини частотного діапазону, що, однак не може бути названо значущим соціальним параметром, а свідчить про анатомічні відмінності в будові мовленнєвого апарату жінок і чоловіків;

4) у ділових ДЄ за участю рівноправних ділових партнерів середні значення верхньої межі частоти основного тону у жінок істотно вище, ніж в аналогічних ситуаціях у чоловіків;

5) і у чоловіків, і у жінок в процесі рівноправній ділової комунікації максимальні показники ЧОТ були зафіксовані на ядрі.

На наступному етапі дослідження проведено порівняльний аналіз усіх дикторів чоловіків і всіх дикторів жінок в ситуації Ч = Ж, в результаті якого було створено УТК чоловіка і жінки – рівноправних партнерів, які представлено на рис. 4 і 5.

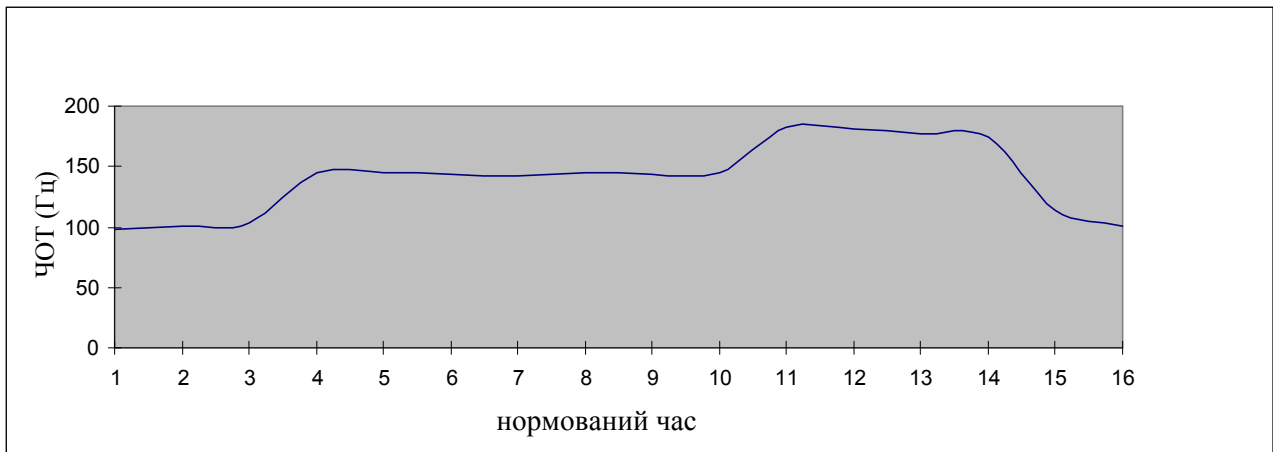

Рис. 4. УТК чоловіка

Отриманий УТК чоловіка в ситуації спілкування з жінкою – рівноправним діловим партнером дозволяє зробити висновок, що діапазон частоти чоловіка досить вузький (100 – 180 Гц) з різкими коливаннями показників ЧОТ на відрізках переходу від початкових ненаголошених до корпусу (100 – 150 Гц), а також – від ядра до після-ядра (170 – 110 Гц), що свідчить про вільну мовленнєву поведінку з колегою, яка дозволяє не стримувати емоцій і відкрито висловлювати свою точку зору.

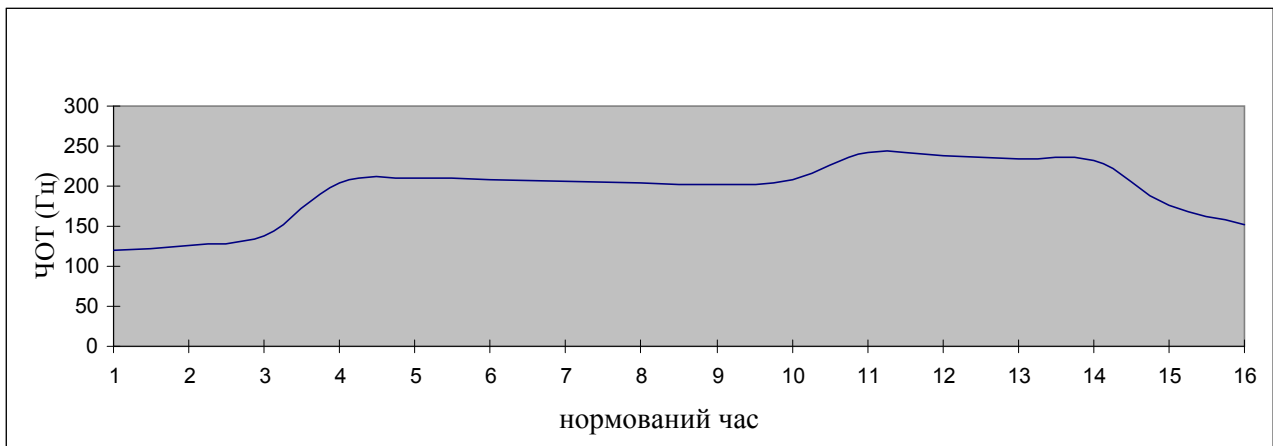

Рис. 5. УТК жінки

УТК жінки в процесі ділового діалогу з чоловіком рівного субординаційного рангу демонструє середній частотний діапазон (120 – 250 Гц), а також відсутність різких коливань показників ЧОТ на різних відрізках ДЕ, що свідчить про досить спокійному емоційному стані Ж, проте дуже плавний перехід від ядра до заядру є показником деякої невпевненості в своїх словах.

Для більшої наочності УТК чоловіка і жінки в ситуації Ч = Ж були суміщені і представлені на рис. 6

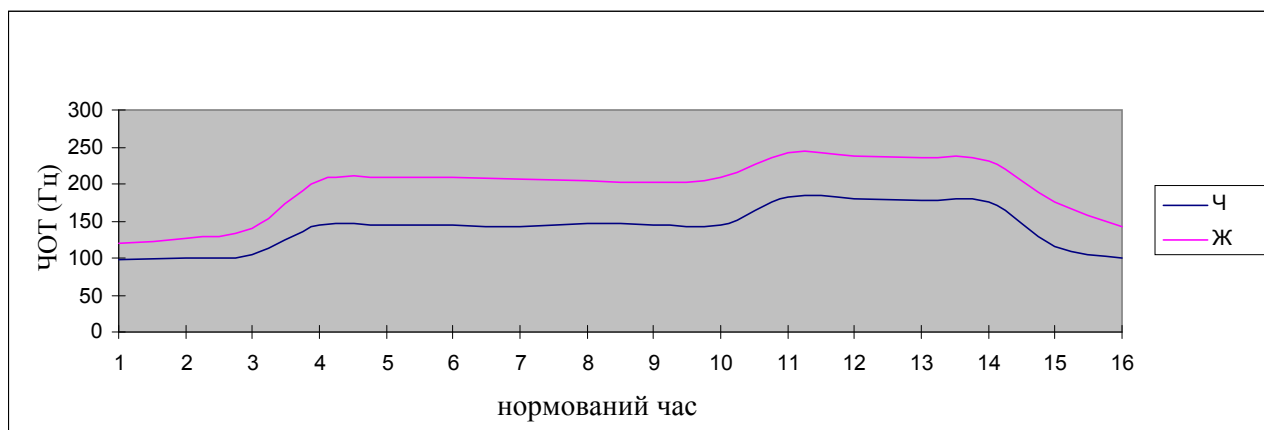

Рис. 6. УТК чоловіка і жінки

Підсумовуючи результати дослідження ділового діалогічного мовлення жінок і чоловіків в ситуації рівноправного ділового спілкування, слід звернути увагу на існуючі відмінності частотних характеристик Ч і Ж, які, однак, не можуть бути названі суттєво значущими для диференціації процесу ділової комунікації, оскільки зареєстровані відмінності є в більшій мірі наслідком гендерної відмінності, а, отже, можуть виявлятися при веденні діалогу між чоловіком і жінкою в різних ситуаціях спілкування.

Всі етапи проведеного дослідження дозволяють зробити **висновок**, що частотний компонент інтонації впливає на створення мовленнєвих портретів чоловіка і жінки – рівноправних ділових партнерів, будучи важливим інформативним параметром для диференціації гендерної належності комуніканта у процесі ведення офіційно-ділового англійського діалогічного дискурсу.

Література

1. Астафурова Т. Н. Язык деловых коммуникаций: универсальное и специфическое в русском и английском языках [Текст] / Т. Н. Астафурова. // Функциональные и семантические особенности языковых явлений. – Волгоград: Изд-во Вол ГУ, 1994. – С. 36 – 46.

2. Бенедиктова В. И. Деловая репутация (личность, культура, этика, имидж делового человека) [Текст] / В. И. Бенедиктова – М.: Институт новой экономики, 1996. – 159 с.
3. Костюк С. В. Полилог в деловом общении [Текст] / С. В. Костюк // Вестник МГУ. - Сер. 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация. – № 3. – М., 2001. – С. 88 – 99.
4. Методы обработки результатов экспериментально-фонетических исследований речи и их лингвистическая интерпретация [Текст] / В. Г. Волошин, Н. Р. Григорян, Е. М. Музя, В. В. Олинчук – Одесса: ВМВ, 2011. – 202 с.
5. Олінчук В. В. Просодичні особливості фонаційних невербальних компонентів комунікації, що виражають емоції жінок та чоловіків [Текст] / В. В. Олінчук // Філологія і освітній процес: 21 століття: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – Одеса: 2010. – С. 151 – 153.
6. Путрова М. Д. Просодическая дифференциация непринужденного и официально-делового стилей английской диалогической речи (на материале повествовательных диалогических единств): автореф. дисс. на соискание научной степени канд. филол. наук: спец. 10.02.20. «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание» [Текст] / М. Д. Путрова. – Минск, 1981. – 18 с.
7. Шведова Н. Ю. Единицы разных уровней грамматического строя языка и их взаимодействие [Текст] / Н. Ю. Шведова – М.: Наука, 1969. — 330 с.
8. Gimson A.C. Gimson's pronunciation of English [Text] / Alan C. Gimson. – Oxford: Hodder Education, 2008. – 195 p.
9. Johnson K. Acoustic and Auditory Phonetics [Text] / Keith Johnson – Cambridge: Cambridge University Press, 1997. – 169 p.

Список умовних скорочень:

ДС – діалогічна єдність

Ч – чоловік

Ж – жінка

Ч = Ж – чоловік і жінка – колеги, які займають рівне статусне положення

ЧОТ – частота основного тону

УТК – узагальнений тональний контур

Шкворченко Н. Н. Гендерные особенности просодического оформления англоязычного официально-делового диалогического дискурса коммуникантами одного служебного ранга. – Статья.

Аннотация. Статья освещает актуальную проблему современной лингвистики – просодическое оформление англоязычного диалогического официально-делового дискурса коммуникантами различной гендерной принадлежности. Статья исследует тональные особенности интонирования официально-делового дискурса мужчинами и женщинами, занимающими должности равных деловых партнеров, что позволяет построить их тональные речевые портреты в виде обобщенного тонального контура.

Ключевые слова: официально-деловой диалогический дискурс, гендерная принадлежность, речевой портрет, обобщенный тональный контур.

Shkvorchenko N. Gender peculiarities of prosodic features in English official-business dialogical discourse by communicants of the same hierarchical rank. – Article.

Abstract. The article highlights the challenges of the modern linguistics – prosody of English dialogic discourse pronounced by official-business communicators of different gender. The article explores the tonal characteristics of intonation in the official-business discourse of men and women in the positions of equal business partners, making possible to build their tonal speech portraits as a generalized tone circuit.

Key words: official business dialogical discourse, gender, speech portrait, generalized tone circuit.